

[Kjær Rasmussen.]

ved nærmere eftersyn intet andet. Det tåler ikke at måles med demokratiets normale alen.

Vi vil godt være med til at se på lovforslaget i et udvalg; det vil vi af den grund, at når 5 af tingets partier er med til at nedværdige medborgere, så vil vi godt forsøge at råde bod på vildskuddene. Men det foreliggende lovforslag er for os aldeles uacceptabelt.

Bilgrav-Nielsen: Må jeg indledningsvis sige, at vi i det radikale venstre finder det overordentlig vigtigt, at man inden for forsvaret nu virkelig forsøger at demokratisere, og lad mig straks tilføje, at jeg håber, at vi inden alt for længe også tager samarbejdet inden for civilforsvaret op til overvejelse med henblik på forbedringer.

I samfundet i al almindelighed demokratiseres der jo nu på flere og flere områder, såsom arbejdspladser og skoler, og denne udvikling kan også spores inden for den enkelte familie. I skolerne forsøger man stadig at nå frem til endnu bedre samarbejdsformer, således at der mere end tidligere kaldes på den enkeltes medleven og medskaben. Elevrådsinstitutioner bliver et stadig mere udbredt fænomen, og alt dette er glædeligt og gavnligt.

Lige så vel som det er en ganske naturlig ting, at man allerede i hjemmene og i skolerne indpoder børnene, at det helt centrale for et demokrati, nemlig medleven, medvirken, respekt for andres meninger og opfattelser og forståelse af retsprincippet, er et uomgængeligt element i et demokrati, lige så naturligt må det være, at vi fra lovgivningsmagts side bestræber os for at skabe rammerne omkring en demokratiseringsproces i forsvaret. Også her har den enkelte ret til at kunne videreudvikle sig i retning af at blive et positivt medarbejdende og respekteret menneske. Der er al mulig grund til at tro, at lovforslaget om samarbejdsregler i forsvaret vil kunne blive en udmærket ramme om samarbejdet. Set i relation til den nugældende lov om talsmænd er der tale om en radikal ændring, og det er glædeligt, idet gældende lov aldrig på positiv måde har kunnet medvirke til en bedring af klimaet i forsvaret.

Efter min opfattelse, grundet i praktisk erfaring, har den nugældende lov aldrig været opfattet som et middel til øget samarbejde. Snarere har den af de menige været opfattet som et ubrugbart middel til frembringelse af klager og af befalingsmændene som et generende og uønsket apparat, man helst skulle sætte ud af spillet, hvilket man let har kunnet gøre dels ved at anvende mange dertil velegnede paragraffer, dels ved simpelt hen at glemme klagerne.

Erfaringer og undersøgelser viser da også, som det bl. a. fremgår af den betænkning, der ligger til grund for det foreliggende lovforslag, at så at sige alle tjenestesteder er uden en virksomhedsfuld talsmandsordning. Årsagerne hertil er vel ikke at finde alene i loven, men i lige så høj grad hos de menige og i sidste instans hos cheferne. Der er grund til at tro, at der inden for det foreliggende lovforslags rammer vil kunne blive et langt mere veludviklet samarbejde og dermed et bedre klima i forsvaret.

Imidlertid er det værd at mærke sig, at både kundgørelsen og nuværende lovs kapitel II ved siden af talsmandsordningen er særdeles vigtige. Kundgørelsen fordi den klart skal præcisere, at cheferne har ansvaret for talsmandsordningens iscenesættelse, og kapitel II i gældende lov, omhandlende de meniges klageadgang, fordi det stadig vil være vigtigt, at den enkelte får klar besked om, hvilken klagemulighed han har. Vi må nemlig huske på, at vi, når talen er om at demokratisere i forsvaret, står over for et overordentlig stort og vanskeligt problem, nemlig dette, at parterne, hvormellem dette samarbejde skal etableres, ikke er ligeberettigede, eller sagt på en anden måde: den ansatte kan ikke flytte til en anden arbejdsplads, hvis han føler sig dårligt behandlet.

Endelig er der yderligere to ting, som er afgørende for, at talsmandsordningen kan komme til at fungere tilfredsstillende, nemlig at talsmændene får en vis uddannelse, og at de sikres mod udnævnelse til befalingsmænd og mod forflytning. Lad mig straks tilføje, at jeg ikke tror, at det er rigtigt at placere denne talsmandsuddannelse eller talsmandsorientering uden for tjenesten. Derved ville denne uddannelse let af de